

סוריה כמרכז הכובד המתהווה של המזרח התיכון המורחב

16.04.2025 | קובי מיכאל | written by

נפילת משטר אסד והשתלטות החזיתות האסלאמיות בהנהגת אלג'ולאני על סוריה (עדיין לא כולה) בסיוע טורקיה, מסמנת נקודת מפנה במערך הכוחות וההשפעה האזוריים. מהלכיה של ישראל בלבנון במלחמתה נגד חיזבאללה והכרעתו האסטרטגית של הארגון הייתה הטריגר לנפילת משטר אסד, שאיבד את המשענת של חיזבאללה ושל איראן, שהוכתה גם היא על ידי ישראל, ונטש על ידי רוסיה, שממשיכה למקד את מאמציה באוקראינה.

חזית הארגונים הג'יהאדיסטים בהנהגת אלג'ולאני, לא הייתה יכולה להשלים את מהלך ההשתלטות על סוריה ללא הסיוע הפעיל של טורקיה, שזיהתה הזדמנות היסטורית לבסס את אחיזתה בסוריה כסוג של אבן ראשה בהרחבת השפעתה במזרח התיכון הרחב, אותו היא מזהה היסטורית ואסטרטגית כאזור השפעה הכרחי לצורך מיצוב מעמדה כמעצמה אזורית. אישיותו של ארדואן ומאפייני התנהלותו במהלך שנות נשיאותו בהחלט מאוששים את ההנחה בדבר רצונו להחיות את האימפריה העות'מאנית, וסוריה נקרתה כהזדמנות המסייעת לו במימוש החזון.

טורקיה רואה עצמה כמנהיגת העולם הסוני וכמי שמובילה את הציר הנגדי לציר שמובילה איראן ואת ערב הסעודית כמתחרה יריבה על התואר והמעמד. קטר, בת בריתה הקרובה של טורקיה ומי שמונהגת על ידי תומכי האחים המוסלמים, מסייעת למאמץ הטורקי כחלק מהחזון של האסלאם הפוליטי להקמתה מחדש של הח'ליפות הערבית. ערב הסעודית ואיחוד האמירויות ניצבות בצד השני של המתרס ומתנגדות למאמץ הטורקי והקטרי לביסוס הגמוניה טורקית במרחב. אלו מנסות למצוא את הדרך לאלג'ולאני ולמשוך אותו ואת סוריה בהנהגתו לצדן. אלא שכל אלו אינן לבד במערכה סבוכה, מרובת שחקנים ואינטרסים.

התמוטטות המשטר הסורי עוררה חשש גדול מאוד בצד הישראלי בשל הנוכחות של גורמים ג'יהאדיסטים בדרום סוריה ובקרבת הגבול הישראלי. ישראל מיהרה להשתלט על אזור החיץ והכריזה שתמשיך לשלוט באזור זה עד להתייצבות המשטר והתבהרות העניינים כדי למנוע כל ניסיון לשחזר מתקפה בסגנון ה-7 באוקטובר מדרום סוריה.

מעבר לכך, ומאחר וישראל אינה יכולה להעריך בביטחון לאן מועדות פניו של אלג'ולאני ולאור לקחי ה-7 באוקטובר וחוסר אמון בסיסי בגורמים איסלאמיים ג'יהאדיסטים באשר הם, פעלה ישראל להשמדת תשתיות הצבא הסורי כדי למנוע את נפילתן לידי המורדים והשימוש בהן נגד ישראל. החשש הישראלי אינו מתמצה רק בגורמים הג'יהאדיסטים כי אם גם בטורקיה ובכוונות התבססותה במרחב הסורי.

התבססות צבאית טורקית בסוריה פירושה הצרת מרחב הפעולה הישראלי, איום על חופש

הפעולה האווירי במרחב בכלל ובהתייחס להיערכות למתקפה או לפעולה נגד תוקפנות איראנית כדוגמת שתי מתקפות הטיילים מאדמת איראן באפריל ובאוקטובר 2024. כדי למנוע את התבססותה הצבאית של טורקיה בסוריה באמצעות השתלטות על שדות תעופה ועל תשתיות צבאיות סוריות, פועלת ישראל במשנה מרץ לצורך השמדת כל התשתיות הללו ומסמנת לטורקיה את גבולות הגזרה ואת כללי המשחק החדשים.

גם לאמריקאים, לרוסים ולסינים אינטרסים חשובים בסוריה ואלו לא בהכרח עולים בקנה אחד ועלולים להגביר את המתיחות ביניהן.

סוריה, אם כך, הופכת למרחב התגוששות בין שחקנים אזוריים ובינלאומיים במציאות בה עדיין לא ברור לאן פניו של המשטר החדש, המנסה לבסס את תמיכת העולם ולרכוש את אהדתו בהבטחות ובמחוות, שאינן משכנעות דיין לעת עתה. המשטר החדש טרם הצליח לבסס אחיזה שלטונית וריבונות אפקטיבית בכל שטח סוריה ואינו נהנה מאמון העדות והמיעוטים כולם. כך למשל בולטת המתיחות בין המשטר לבין העלאוויים בצפון מערב המדינה, בין המשטר לבין הדרוזים בדרום סוריה ובין המשטר לבין הכורדים השולטים בכשליש משטח המדינה בחלקה הצפון מזרחי.

אי היציבות מזמינה בהכרח את העמקת ההתערבות של השחקנים האזוריים והבינלאומיים, כשטורקיה וישראל ממלאות את התפקיד המשמעותי והמשפיע ביותר. איראן איבדה את אחיזתה בסוריה ובמובן זה איבדה את הנכס המשמעותי ביותר שלה במרחב, מנסה גם היא לשמר אחיזה כלשהי באמצעות תמיכה בשחקנים סורים כדוגמת העלאוויים, אך השפעתה זניחה ומוכלת.

חשיבותה הגיאוגרפית של סוריה והמציאות האסטרטגית שתתעצב בה, ישפיעו בהכרח על פני המזרח התיכון הרחב כולו ומעבר לו. אם טורקיה תצליח לבסס השפעה והגמוניה בסוריה, היא תוכל להרחיב אותן אל מעבר לסוריה ועלולה למצוא את עצמה בעימות, גם אם לא צבאי באופן מיידי, למול השחקנים האזוריים האחרים בדגש לגבי ישראל, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות. אלא שהאיום המשמעותי ביותר יהיה על יציבותה של הממלכה הירדנית, שעלולה ליפול בשל תאוות ההתפשטות הטורקית, שתעודד את האחים המוסלמים בירדן, להשתלט על ירדן ולהצטרף לחזון הח'ליפות.

המפתח להשגת יציבות בסוריה נתון למעשה ובפועל בידיהן של ישראל וטורקיה, שיחסיהן התדרדרו מאז ה-7 באוקטובר לשפל החמור ביותר שידעו המדינות מאז כוננו את היחסים ביניהן. טורקיה הייתה המדינה האסלאמית הראשונה שהכירה במדינת ישראל והיחסים בין המדינות ידעו עליות ומורדות ואפילו תור זהב בעשורים האחרונים של המאה הקודמת ובתחילת המאה הנוכחית. במציאות היחסים העכשווית, קשה להניח יכולת של שתי המדינות להגיע להסכמות ביניהן ללא סיוע חיצוני. זה יכול להגיע רק מארה"ב, הנהנית מיחסים קרובים מאוד עם שתי המדינות ומאמון של מנהיגי שתי המדינות בנשיא טראמפ.

ארה"ב צריכה להירתם למשימה ולמצוא יחד עם טורקיה וישראל את הדרך לחלוקת ההשפעה

ביניהן על סוריה באופן שיבטיח את האינטרסים החיוניים של שתי המדינות ויסייע לייצוב ולעיצוב המציאות העתידית בסוריה. היכולת להגיע להסכמות ולהבנות, עשויה לסייע גם לשיקום היחסים בין המדינות, למתן את שאיפות ההתפשטות הטורקית, להרגיע את חששן של ערב הסעודית, איחוד האמירויות וירדן ובהמשך אף להוביל להרחבת הסכמי אברהם בנורמליזציה עם ערב הסעודית ולאחר ייצובה של סוריה והתנתקותו של אלג'ולאני מהאידיאולוגיה הג'האדיסטית אולי אף לשיקומה של סוריה ולנורמליזציה בינה לבין ישראל.

מהלך כזה ישנה את כל פני המזרח התיכון, ימתן מתחים ויאפשר את בניית הארכיטקטורה האזורית החדשה ברוח חזונו של הנשיא טראמפ, כשגם הסוגייה הפלסטינית, לאחר מיטוט חמאס והצמחת חלופה שלטונית אזרחית אלטרנטיבית ורפורמות משמעותיות שתעבור הרשות הפלסטינית, תוכל לשנות כיוון כשהיא חלק מאותה ארכיטקטורה אזורית חדשה. האפשרות האחרת גרועה ומסוכנת הרבה יותר למזרח התיכון כולו ומעבר לו.

פורסם באתר וואלה, בתאריך 22.04.2025.